Wojny Pomorza Zachodniego (XII–XV w.)

Formujące się co najmniej od II połowy XI wieku księstwo zachodniopomorskie około 1120 r. zostało podbite przez Bolesława Krzywoustego. Był to finał serii najazdów tego władcy na ziemie nadbałtyckie, w trakcie których szczególną wagę miało zdobycie przez polskie siły Szczecina. Panujący wówczas na Pomorzu Zachodnim książę Warcisław I, protoplasta dynastii Gryfitów, utrzymał się na tronie, ale musiał uznać zwierzchność polskiego władcy, a zależność od Polski obejmowała zobowiązania sojusznicze, trybutarne, a także zobowiązanie przyjęcia chrześcijaństwa.

Sam Warcisław był już wówczas ochrzczony i przyjął w latach 1124–1125 misję chrystianizacyjną pod kierownictwem biskupa Ottona z Bambergu, zorganizowaną z inicjatywy Bolesława Krzywoustego. W 1128 r. Warcisław zaprosił Ottona do kolejnej misji, co było przejawem jego dążeń do usamodzielnienia się politycznego i spotkało się ze sprzeciwem władcy Polski, który zwołał już zbrojną wyprawę przeciw Pomorzu. Mediacja Ottona z Bambergu zapobiegła rozlewowi krwi, a Warcisław nadal pozostał poddanym Krzywoustego. Jego próby wyłamania się z tej podległości nie powiodły się także w kolejnych latach.

Po śmierci Bolesława Krzywoustego (1138) w dobie pryncypatu i podziałów dzielnicowych w Polsce jej relacje polityczne na Pomorzu Zachodnim słabły, a na znaczeniu zyskiwały tam wpływy duńskie oraz niemieckie – a ściślej mówiąc saskiego władztwa Henryka Lwa oraz Marchii Brandenburskiej założonej przez Albrechta Niedźwiedzia (1157). Po śmierci w 1156 r. Racibora I, brata i następcy Warcisława I, jego władztwo podzielone zostało między jego bratanków Bogusława oraz Kazimierza (synów Warcisława) – pierwszy objął księstwo szczecińskie, drugi natomiast dymińskie. Przełom lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XII wieku upłynął pod znakiem wyniszczających wypraw duńskich i saskich w głąb Pomorza. W wyniku wyprawy połączonych sił Henryka Lwa i duńskiego Waldemara I Wielkiego w 1164 r. Bogusław i Kazimierz zostali lennikami saskiego księcia. W 1168 r. obaj książęta wzięli udział w wyprawie Waldemara na Rugię, która po zdobyciu Arkony i innych tamtejszych ośrodków kultu zakończyła historię pogaństwa u Słowian w życiu publicznym.

Sojusz duńsko-pomorski okazał się jednak kruchy i już w 1170 r. wybuchła czteroletnia wojna między Gryfitami a Waldemarem. Także zależność lenna od księcia sasko-bawarskiego Henryka Lwa nie przyniosła spodziewanego pokoju. W 1177 r. cesarz Fryderyk Barbarossa pozbawił tego swojego dotychczasowego ulubieńca wszystkich lenn, co było początkiem

zbrojnego konfliktu, w którym pomorscy książęta wiernie stanęli przy swoim seniorze. W trakcie tych walk zginął Kazimierz, a Bogusław przejął jego władztwo. Ostatecznie w 1181 r. w Lubece pomorski książę złożył hołd będącemu w zenicie potęgi Fryderykowi Barbarossie.

Pieczęć konna Bogusława I, 1170, źródło: https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=31101936 (CC BY-NC 3.0).

Bezpośrednia zależność lenna od cesarza, zdaniem części historyków, dawała szanse na zabezpieczenie księstwa pomorskiego przed zakusami Brandenburczyków i Duńczyków. Nie pomogła jednak Bogusławowi w kolejnej wojnie z Danią, tym razem pod panowaniem Kanuta VI, syna Waldemara Wielkiego. W 1184 r. Bogusław w sojuszu z Borwinem, księciem meklemburskim, najechał będącą po kontrolą Duńczyków Rugię. Wyprawa zakończyła się klęską: śmiercią Meklemburczyka i przejściem Bogusława pod zwierzchność duńską, co wyraziło się m.in. w udziale pomorskiego księcia w królewskich uroczystościach w Roskilde.

Śmierć Bogusława (1187) rozpoczęła w księstwie pomorskim okres rządów opiekuńczych, które trwały do 1208 r. Nad młodocianymi książętami – Bogusławem i Kazimierzem z nadania króla duńskiego pieczę objął kasztelan szczeciński Warcisław (w historiografii nazywany Warcisławem II) przy bardzo silnej pozycji matki książąt, Anastazji. Być może za jego sprawą doszło do zrzucenia zwierzchności duńskiej, co jednak doprowadziło do karnej wyprawy Kanuta VI, zdobycia Szczecina w 1189 r. i wyznaczenia innego lennika Danii, księcia rugijskiego Jaromira, na nowego opiekuna młodocianych Gryfitów. Polityka

rugijskiego księcia i przejęcie przez niego kilku pomorskich kasztelanii skłoniło możnych do zacieśnienia kontaktów z Władysławem Laskonogim i Brandenburgią. Początek XIII stulecia przyniósł kolejny konflikt pomorsko-duński, który doprowadził do wyprawy na Szczecin w 1205 r. Pomimo wsparcia ze strony wielkopolskiego księcia miasto zostało zdobyte przez wojsko zza morza. W tym samym czasie również Brandenburczycy zgłaszali swoje pretensje do ziem Gryfitów i zajęli nawet przejściowo Szczecin, jednak musieli ustąpić przed potęgą duńską. W 1214 r. zdobycze Waldemara II potwierdził panujący od kilku lat nowy król rzymski (od 1220 r. cesarz) i wnuk Barbarossy – Fryderyk II Hohenstauf.

Wkrótce obaj książęta pomorscy zmarli, a na ich miejsce wstąpili synowie: Barnim I objął księstwo szczecińskie, Warcisław III zaś dymińskie. Początkowo ich rządy również były sprawowane pod kuratelą ze względu na młody wiek książąt, jednak około roku 1225 zaczęli już dzierżyć władzę samodzielnie. Obie dzielnice zmagały się nieustannie z naporem zewnętrznym. W trzeciej i czwartej dekadzie XIII w. władcy Pomorza toczyli walki w trójkącie Meklemburgia – Dania – Brandenburgia. Władcy meklemburscy, którzy w poprzednim wieku byli cennym sojusznikiem dla Gryfitów, zaczęli teraz zajmować kolejne terytoria księstwa dymińskiego. Również Duńczycy posuwali się w głąb ziem Warcisława i w 1233 r. podeszli pod jego stolicę. W wyniku odebrania mu przez Waldemara II ziemi wołogoskiej i oddania jej władcy rugijskiemu książę dymiński zwrócił się w stronę margrabiów brandenburskich, którym w 1236 r. złożył hołd lenny w wyniku układu w Kremnen. Warcisław związał się sojuszem z księciem wielkopolskim Bolesławem Pobożnym, któremu w 1258 r. udzielił pomocy zbrojnej w jego konflikcie z księciem kujawskim Kazimierzem. Udzielał mu też wsparcia w zatargach ze Świętopełkiem Gdańskim. [il.2]

W tym samym okresie Barnim I dążył do poszerzenia swojego panowania o ziemie leżące na południu od jego księstwa. W tym celu związał się sojuszem z margrabiami brandenburskimi, z którymi wyprawił w się w 1238 r. przeciw Henrykowi Pobożnemu, odbierając mu zajętą przez jego ojca, Henryka Brodatego, kasztelanię cedyńską oraz okolice Myśliborza i Chojny. Prowadził też wojny z książętami wielkopolskimi w tym z sojusznikiem jego kuzyna – Bolesławem Pobożnym. Trzykrotnie próbował zdobyć Santok, zaś zdobycie Drezdenka (1251) okazało się chwilowe. Dobre stosunki Barnima z Brandenburczykami pomogły mu w dążeniach do ponownego zjednoczenia obu księstw zachodniopomorskich. Ostatecznie udało mu się to po śmierci Warcisława w 1264 r. Musiał jednak wcześniej złożyć hołd margrabiom oraz odstąpić im ziemie zamieszkane niegdyś przez plemię Wkrzan (z czasem ten teren zaczął być nazywany Marchią Wkrzańską).

Pieczęć konna Barnima III, DP, źródło: https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=33253791

Śmierć Barnima I w 1278 r. i przejęcie po nim władzy przez Bogusława IV (Bogusławem III określany jest domniemany książę sławieński, uznawany przez część badaczy za wytwór nowożytnej historiografii) otworzyło kolejny etap pomorskich walk z Brandenburczykami, którzy znacznie poszerzyli swoje panowanie w ciągu ostatnich dziesięcioleci. Sąsiadujące z ziemiami Bogusława od wschodu księstwo Mściwoja II początkowo również nie było mu przychylne. Książę pomorski szukał sojuszników także na południu, wśród Piastów wielkopolskich, a ponadto na zachodzie. W 1283 r. zawarł sojusz z szeregiem miast Hanzy, jak Lubeka czy Wismar, oraz różnej rangi panami Rzeszy, m.in. książętami Meklemburgii i Rugii, a także hrabiami Dannenbergu i Schwerinu. Ta szeroka koalicja starła się z Brandenburgią, doprowadzając do układu pokojowego regulującego granice między władztwem Bogusława a Marchią w ziemi wkrzańskiej. W 1287 r. książę pomorski zawarł kolejny antybrandenburski sojusz – tym razem z Przemysłem II oraz z władcą gdańskim Mściwojem II. Do wybuchu wojny jednak nie doszło, a Bogusław zawarł porozumienie z margrabiami Ottonem IV ze Strzałą oraz Konradem w sprawach dziedziczenia w linii żeńskiej oraz utrwalenia granicy w dawnej ziemi Wkrzan.

Bracia Bogusława, Barnim II oraz Otton I, w momencie śmierci ojca byli jeszcze dziećmi, dlatego początkowo nie wydzielono im własnych dzielnic. Uzyskali pełnoletność około 1295 r. i rozpoczęli bardzo krótki okres współrządów. Barnim bowiem szybko zmarł, co

zostawiło dawne księstwo pomorskie podzielone na dwa: szczecińskie pod władzą Ottona i wołogoskie, w którym panował dalej Bogusław. Trzecim elementem tej układanki stało się, posiadające dużą autonomię, biskupstwo kamieńskie. Panowanie Ottona I w księstwie szczecińskim było momentem, w którym Gryfici postanowili wykorzystać przejściową słabość Brandenburgii w celu zagarnięcia spornych terenów. W tym celu w 1320 r. książę nawiązał sojusz nie tylko z księciem wrocławskim Henrykiem VI Dobrym, ale także królem Danii Krzysztofem II. Do walki z margrabiami przystąpił także Warcisław IV, syn Bogusława, który wespół z księciem jaworskim Henrykiem I, wziął udział w walkach o ziemię lubuską. W tej walce na pomoc Brandenburczykom przyszli, również wywodzący się z dynastii askańskiej, książęta Saksonii-Wittenbergi.

Wizerunek Kazimierza III Szczecińskiego z końca XVI w., fragment Drzewa genealogicznego książąt pomorskich Corneliusa Krommeny'ego, 1598 (zbiory Muzeum Narodowego w Szczecinie), DP, źródło https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Szczecin_Muzeum_Narodowe_Drzewo_genealogiczne_ksi%C4%85%C5%BC%C4%85t_pomorskich_Corneliusa_Krommeny%27ego.jpg

Sytuacja Gryfitów w zmaganiach z Brandenburczykami w pierwszej połowie XIV w. była o tyle problematyczna, że w 1320 roku wymarła w tym kraju dynastia Askańczyków. Nowym margrabią został Ludwik Wittelsbach, syn panującego od 1314 r. króla Rzymian Ludwika IV Bawarskiego. Pomimo poparcia ze strony walczącego z Ludwikiem papieża Jana XXII zaangażowanie Bawarczyka skłoniło Warcisława IV do zawarcia pokoju z Brandenburgią i saskimi Askańczykami. Z czasem utracił on panowanie nad ziemią lubuską. Objął za to władztwo nad Rugią po śmierci Wisława III, niedługo po tym umierając w 1326 r. Po jego śmierci księstwo wołogoskie wraz z Rugią przeszło na jego niepełnoletnich synów, Bogusława, Barnima i Warcisława, nad którymi opiekę sprawowała księżna Elżbieta, córka Bolka Surowego.

Młodociani książęta od samego początku musieli się mierzyć z zakusami sąsiadów, którzy otrzymali nawet wsparcie od ich szczecińskich krewnych. Najpoważniejsze roszczenia wysunęli książęta meklemburscy, zgłaszając pretensje do Rugii. W tym celu za pośrednictwem Elżbiety młodzi Warcisławowice zwrócili się o pomoc do króla duńskiego, któremu zaproponowali złożenie hołdu lennego z wyspy. Po stronie Henryka meklemburskiego opowiedzieli się książęta szczecińscy, którzy wymogli przekazanie im opieki nad książętami wołogoskimi. Po jej uzyskaniu wspierali już swoich nowych podopiecznych w dalszych walkach.

Otton I również zawarł rozejm z margrabią Ludwikiem IV Bawarskim (Wittelsbachem), jednak do ponownej eskalacji konfliktu doszło w roku koronacji Ludwika na cesarza (1328). Ottona w wojnie wsparł jego syn i współwładca księstwa, Barnim III. Na potrzeby tego konfliktu Otton zapożyczył się u Zakonu Krzyżackiego, zastawiając im część ziemi słupskiej, należącej do, będących pod opieką Ottona i Barnima, książąt wołogoskich. Pomimo głównie łupieżczego charakteru tej wojny Barnim odniósł nad Brandenburczykami kilka zwycięstw m.in. w bitwie pod Vierraden oraz na grobli w okolicach Kremnem.

W walkach z Wittelsbachami Gryfici zawiązywali sojusze z Władysławem Łokietkiem oraz Janem Luksemburskim, który przewodził opozycji antycesarskiej w Rzeszy. W 1331 r. książęta szczecińscy oddali się również pod opiekę walczącego z cesarzem papieża Jana XXII. Jednak w roku 1338 zdecydowali się na złożenie hołdu Ludwikowi, prawdopodobnie szukając zabezpieczenia swojego władztwa przed zakusami Brandenburgii. Akt ten ostatecznie przekreślił pretensje margrabiów do zwierzchności nad księstwem, jednak w ramach rekompensaty zawarli oni z Barnimem tzw. układ na przeżycie, którego skutkiem miało być objęcie przez nich władzy nad księstwem szczecińskim w przypadku bezpotomnej śmierci

Gryfity. Bezpośrednią jego zależność lenną od samego cesarstwa, nie zaś od jego poszczególnych krajów, potwierdził dziesięć lata później następca Ludwika na cesarskim tronie – Karol IV Luksemburski.

Z czasem Barnim, już jako samodzielny władca, stanąć miał po stronie margrabiego Ludwika V Wittelsbacha, przeciw któremu arcybiskup Magdeburga oraz anhalcka linia dynastii askańskiej wysunęli oszusta Waldemara, rzekomego ostatniego brandenburskiego Askańczyka, który okazał się gotowy do przejęcia władzy w Marchii. Barnim podjął wówczas nawet akcję zbrojną w Marchii Wkrzańskiej. Co ciekawe, książęta wołogoscy stanęli w tej wojnie po stronie rzekomego Waldemara. Nie przeszkodziło to jednak Barnimowi we wspieraniu swoich kuzynów w walkach o Rugię, które zdominowały początek lat pięćdziesiątych XIV w. Decydująca bitwa pod Schoppendamm rozegrana w 1351 r. okazała się wielkim zwycięstwem księcia szczecińskiego. Trzy lata później w wyniku pokoju strzałowskiego panowanie Gryfitów na wyspie, którą kiedyś wspólnie z Duńczykami zdobywali dla chrześcijaństwa, zostało utwierdzone.

W 1368 r. doszło do dalszej fragmentacji Pomorza Zachodniego. Bratankowie Bogusława V Wołogoskiego, których ojciec Barnim do końca życia pozostał w cieniu swojego brata, zażądali wydzielenia im osobnych dzielnic. Tak więc Warcisław V został księciem szczecinieckim, Bogusław VI z kolei wołogoskim. Bogusławowi V i jego następcom pozostało więc księstwo słupskie. Syn Bogusława Kazimierz (Kaźko) Słupski stał się ważnym uczestnikiem zawirowań, jakie miały miejsce w Polsce po śmierci jego dziadka ze strony matki – Kazimierza Wielkiego. Przewidywany przez niego na swojego następcę musiał jednak ustąpić w obliczu decyzji panów małopolskich, którzy trzymali się wcześniejszych układów dynastycznych wynoszących na tron polski Ludwika Węgierskiego. W roku 1374 podczas walk z księciem Władysławem Białym Kaźko zginał w trakcie oblężenia Złotorii, trafiony kamieniem w głowę. Władzę w księstwie słupskim objął wtedy jego brat – Warcisław VII, który z czasem dopuścił do współrządów najmłodszego z braci, Bogusława VIII.

W tym samy okresie księstwo szczecińskie znajdowało się pod panowaniem syna Barnima III, Kazimierza, który podobnie jak jego przodkowie toczył wojnę z Marchią Brandenburską. To właśnie zbrojny konflikt z elektorem Ottonem Leniwym był powodem końca jego krótkiego, bo czteroletniego, panowania. Kazimierz zmarł bowiem w wyniku ran otrzymanych podczas oblegania Chojny w 1372 r. Na tron książęcy wstąpili po nim jego bracia Bogusław VII oraz Świętobor I, którzy współrządzili księstwem do bezpotomnej śmierci Bogusława na początku XV w. W czasie współrządów obu braci księstwo szczecińskie stało się uczestnikiem rozgrywek wewnętrznych na arenie Świętego Cesarstwa Rzymskiego. W 1394

r. Świętobor wyprawił się z wojskiem na odsiecz królowi rzymskiemu i czeskiemu Wacławowi IV, który przejściowo stracił władzę w wyniku buntu. Wtedy również pozyskał, drogą kupna lub nadania, Beeskow, wchodzący dotychczas w skład Nowej Marchii.

Świętobor I, choć zawarł chwilowy sojusz z Władysławem Jagiełłą, w porównaniu do swoich poprzedników, utrzymywał o wiele bliższe stosunki z Zakonem Krzyżackim. Jego syn, Kazimierz, podobnie jak książę bardowski i rugijski Warcisław VIII, wziął nawet udział w bitwie pod Grunwaldem wraz z grupą sześciuset rycerzy. Po śmierci Świętobora władze objęli jego synowie – wspomniany już Kazimierz V i Otton. Oni również prowadzili wojny z Brandenburczykami. Jednym z powodów ponownego konfliktu była chwiejna polityka margrabiego Jodoka, który zajęty rywalizacją ze swym bratem, królem Wacławem IV, mało interesował się jej sprawami. [il.4]

Dokument, w którym Władysław Jagiełło przekazuje Nakło Warcisławowi VII, 1393, DP, ze zbiorów Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie, źródło: https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=25441260

W obawie przed zakusami książąt meklemburskich stolica ziemi wkrzańskiej – Przęcław (Prenzlau) oddała się pod opiekę Świętoborowi w 1399 r. Dziesięć lat później książę szczeciński otrzymał nawet tymczasowe namiestnictwo w Brandenburgii (od Jodoka). Z czasem jednak, Marchia – chwilowo będąc w rękach Zygmunta Luksemburskiego i przechodząc pod władzę nowej dynastii, Hohenzollernów (1411) – zaczęła upominać się o

Prenzlau. Konflikt ten doprowadził nawet do uznania księstwa szczecińskiego za lenno Marchii, ale Gryfici nigdy się z tym nie pogodzili. W wojnie z Brandenburgią książąt szczecińskich wspierał Władysław Jagiełło. Wysyłał on Gryficie pomoc wojskową pod dowództwem m.in. Piotra Korczboka, podkomorzego poznańskiego. Polsko-pomorskie oddziały zostały jednak pokonane przez wojsko elektorskie w bitwie pod Angermünde w nocy z 27 na 28 marca 1420 r. W dalszych walkach książę szczeciński wciąż był wspierany polskimi posiłkami, pomimo trwania sojuszu polsko-brandenburskiego. W związku z tym istnieje hipoteza, że była to inicjatywa rycerstwa wielkopolskiego. Trwająca kilka lat wojna, którą Kazimierz V prowadził przy pomocy króla polskiego oraz książąt Wołogoszczy i Słupska, zakończyła się ostatecznie zwycięstwem elektora i podpisaniem korzystnego dla niego pokoju w Eberswalde.

Nagrobek Eryka Pomorskiego na zamku w Darłowie, 2010, fot. Jacob Truedson Demitz for Ristesson, DP, źródło: https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=12171671

W czasie, kiedy książęta szczecińscy prowadzili politykę dość regionalną, słupska linia Gryfitów wydała swojego najsłynniejszego przedstawiciela, który zrobił wręcz światową karierę – Eryka Pomorskiego, pierwszego króla Unii Kalmarskiej (1397) obejmującej Danię, Szwecję i Norwegię. W walkach w kręgu nadbałtyckich królestw wspierali go jego kuzyni z wołogoskiej linii Gryfitów – Barnim VII oraz Świętobor II. W tym czasie władzę w księstwie objął brat jego ojca – Bogusław VIII. W przeciwieństwie do jego szczecińskiego kuzyna Kazimierza związał się bliżej z Polską Władysława II Jagiełły i w 1410 r. stanął po jego stronie w trakcie bitwy pod Grunwaldem. Wyjednał później łaskę królewską dla Kazimierza szczecińskiego i złożył hołd Władysławowi, w wyniku, którego otrzymał w lenno ziemię lęborsko-bytowską.

Natomiast księstwo wołogoskie, zjednoczone z rugijskim i bardowskim za panowania Warcisława IX weszło w konflikt z Marchią Brandenburską. Fryderyk II Hohenzollern domagał się od Warcisława zwrotu Turzogłów i Poździwołka, będących w zastawie u Gryfitów od 1359 r. Oba grody odparły jednak atak margrabiego.

Po śmierci Bogusława Słupskiego władzę objął jego syn, również Bogusław, który kontynuował propolską politykę ojca. W związku z tym zawarł antykrzyżacki sojusz z Jagiełłą i wziął udział w ostatniej wojnie tego króla z Zakonem, zakończonej pokojem brzeskim w 1435 r. Bogusław IX umarł w 1446 r. Nastał wtedy trzyletni okres rządów jego małżonki Marii Mazowieckiej. Po nim władzę objął zdetronizowany w Skandynawii Eryk Pomorski. Były król Unii Kalmarskiej rezydował przede wszystkim w zamku w Darłowie, w którym się urodził. Doprowadził do małżeństwa córki Bogusława IX z Erykiem wołogoskim, którego też wyznaczył na swojego następcę. I tak po jego śmierci Eryk II objął władzę w 1459 r.

Elektor brandenburski Albrecht III Achilles, podobizna z ok. 1617 r., ze zbiorów Rijsk Muzeum, DP, źródło: https://www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/object/Portret-van-Albrecht-III-Achilles-keurvorst-van-Brandenburg--8de5e6db5b4b4597c4818a9139aa3545?tab=data

Kazimierza V w księstwie szczecińskim zastąpił jego syn Joachim. Prowadził on dość zachowawczą politykę. W wojnie wołogosko-brandenburskiej zachował neutralność, zaś po jej zakończeniu trudnił się łupiestwem na granicy z Marchią. Po jego śmierci na tron wstąpił jego syn Otton. Wszedł on w konflikt z Erykiem II o część ziem księstwa słupskiego. Został w tej wojnie wsparty przez Albrechta Achillesa Hohenzollerna, przypuszcza się, że za obietnicę złożenia mu hołdu w przyszłości. Otton III zmarł bezdzietnie, zaś po jego śmierci rozpoczęła się wojna o schedę po nim, do której prawa zgłosił Warcisław X wołogoski, a także elektor brandenburski. Ostatecznie jednak księstwo szczecińskie przeszło na Eryka. Oba księstwa zjednoczyły się więc po bardzo długim okresie rozłąki. Jedynie księstwo wołogosko-bardowsko-rugijskie, w którym panował Warcisław, pozostawało nadal niezależne.

Eryk II, podobnie jak jego poprzednicy, toczył wojny z margrabiami brandenburskimi, którzy rościli sobie prawa do zwierzchności nad jego księstwem. Mediacji w tym konflikcie podjął się nawet polski król Kazimierz Jagiellończyk, jednak dopiero włączenie się do sprawy cesarza rzymskiego Fryderyka III Habsburga przyniosło rozstrzygnięcie. Rozsądził on spór uznając, że cześć księstwa szczecińskiego Eryk będzie posiadał na zasadzie brandenburskiego lenna. Po śmierci władcy w 1474 r. dziedzictwo przeszło na jego syna Bogusława X, który nie tylko cieszy się przydomkiem Wielki, ale także trwale wpisał w tożsamość i przestrzenie pamięci współczesnego Pomorza, a zwłaszcza Szczecina.

Szeląg Bogusława X, między 1492 a 1498, ze zbiorów Münzkabinett Berlin, DP, fot. Reinhard Saczewski, źródło: https://ikmk.smb.museum/object?id=18248726

Bogusław zaczął swoje panowanie od kontynuacji „rodowej tradycji" to znaczy od wojny z elektorem brandenburskim Albrechtem Achillesem. Powodem jej była odmowa złożenia hołdu z części księstwa szczecińskiego, co powinien był uczynić kontynuując politykę Eryka II. Matka Bogusława – księżna Zofia – postanowiła wspomóc syna, interweniując w jego sprawie u samego cesarza. Fryderyk III wstawił się za księciem, co powstrzymało najazd wojsk elektorskich, jednak zaczepne działania samego Bogusława doprowadziły ostatecznie do zbrojnego konfliktu. Walki początkowo toczyły się w okolicach Pyrzyc i Gryfina, jednak później przeniosły się także na obszar m.in. Kołbacza, Szadzka czy Dąbia. W ponownych rozmowach pokojowych pośredniczył już nie Habsburg, lecz Kazimierz Jagiellończyk. Jednym z jego warunków był ślub Bogusława X z bratanicą Albrechta – Małgorzatą Hohenzollernówną.

Rok później – w 1478 r. – po śmierci Warcisława X władzę w księstwie wołogosko-bardowsko-rugijskim objął Bogusław X Wielki. Tym samym po kilkuset latach na Pomorzu Zachodnim powstało ponownie zjednoczone księstwo, które z czasem zostało dodatkowo uświetnione małżeństwem jego władcy z córką króla polskiego – Anną Jagiellonką. Rządy Bogusława X, pomimo doraźnych konfliktów z miastami, przede wszystkim z samym Szczecinem na początku XVI w., ale także ze Słupskiem czy Koszalinem, upłynęły pod znakiem dobrobytu i rozwoju. Umierając 5 października 1523 roku Bogusław X Wielki pozostawił swoim synom, Jerzemu I oraz Barnimowi IX, silne wewnętrznie i poważane w Rzeszy Niemieckiej księstwo pomorskie. Kolejne pokolenia dynastii Gryfitów, aż do jej wymarcia w 1637 r. walczyły o zachowanie niezależności, a momentami także o samo przetrwanie księstwa podczas wielkich zawieruch wojennych epoki nowożytnej aż po wojnę trzydziestoletnią (1618–1648).

Zbroja charakterystyczna dla Europy Środkowej, używana w walkach w XV i XVI wieku, DP, ze zbiorów The Metropolitan Museum of Art. (26.92.2a–g), źródło: https://www.metmuseum.org/art/collection/search/22906

Więcej

Historia Pomorza, t. 1: *do roku 1466*, cz. 2, red. Gerard Labuda, Poznań: Wydawnictwo Poznańskie 1972.

Labuda Gerard, *Historia Kaszubów w dziejach Pomorza*, t. 1: *Czasy średniowieczne*, Gdańsk: Instytut Kaszubski 2006.

Edward Rymar. *Rodowód książąt pomorskich*, Szczecin: Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica 2005.

Edward Rymar, *Wojny i spory pomorsko-brandenburskie w XV–XVI wieku*, Tarnowskie Góry: INFORTeditions 2012.

Michał Knapik